

פתרון הבחינה בתנ"ך, 2 יחידות לימוד - חורף 2010

שאלונים: 137,001203

מוגש על-ידי: גליה סמו, חווה צדוק, דנית בר-אור - סבאג
מורות לתנ"ך ברשת בתי הספר של יואל גבע

פרק ראשון – קטע שלא נלמד

על הנבחן לענות על שלוש שאלות: שאלה 1 (חובה), ועל שתיים מהשאלות 2-4.

שאלה מספר 1

דוגמאות מהכתוב לביסוס התפיסה שה' מסייע לעם ישראל במלחמתו נגד אויביו (על הנבחן היה לציין שתי דוגמאות):

- **פס' 8:** ה' מבטיח ליהושע שהוא ייתן את הכנענים/ האמורי ביד ישראל: "ויאמר ה' אל יהושע אל תירא מהם כי בידך נתתיים".
- **פס' 10:** ה' מכה את הכנענים מכה גדולה: "ויהמם ה' לפני ישראל ויכם מכה גדולה".
- **פס' 11:** ה' משליך אבנים גדולות מהשמיים על הכנענים: "וה' השליך עליהם אבנים גדולות מן השמיים".
- **פס' 12:** ה' נתן את האמורי ביד ישראל: "ביום תת ה' את האמורי לפני בני ישראל".
- **פס' 14:** ה' נלחם עבור ישראל: "כי ה' נלחם לישראל".

שאלה מספר 2

כאשר מלכי כנען נאספים להילחם כנגד גבעון, אנשי גבעון שולחים הודעה אל יהושע ומבקשים שיעזור להם: "עלה אלינו מהרה והושיעה לנו ועזרנו" (פסוק 6). בקשת העזרה באה עקב הברית שכרת יהושע וכל ישראל עם הגבעונים (פס' 1: כי השלימו יושבי גבעון את ישראל ויהיו בקרבם).
אפשרות נוספת: גם בין מלכי כנען קיימת ברית. אדוניצדק מלך ירושלים מבקש ממלכי כנען האחרים לסייע לו במלחמתו נגד גבעון: "עלו אלי ועזרוני ונכה את גבעון" (פס' 4). א: "ויאספו ויעלו חמשת מלכי האמורי... ויחנו על גבעון וילחמו עליה" (פס' 5).

שאלה מספר 3

ראיה מיהושע ו' 12-13 לכך שספר הישר היה ספר שירי מלחמה: "הלוא היא כתובה על ספר הישר" - סיפור הניצחון על האמורי נכתב בספר הישר.
ראיה משמואל ב' א' 17-27 "ויקונן דוד את הקינה הזאת... הנה כתובה על ספר הישר" (18-19): הקינה, שיר האבל על מות שאול ויונתן במלחמה, כתובה בספר שירי המלחמה, ספר הישר. א: "ללמד את בני יהודה קשת" (פס' 18). א: כל ציטוט אחר מקינת דוד המעיד על מלחמה.

שאלה מספר 4

- א. הקושי התיאולוגי העולה מפסוק 14: איך אפשר שה' מציית לפקודה (או להוראה) של בן אדם, שנחות ממנו?
- ב. אחיטוב אומר שזו הפעם היחידה שה' ציית לפקודתו של בן אנוש, משום שזה היה יום מיוחד, בו ה' רצה שעם ישראל ינצח במלחמה ולכן ויתר על כבודו.

פרק שני – נושא הגג: "מלכים ונביאים"

על הנבחן לענות על שתי שאלות: על אחת מהשאלות 5-6, ועל אחת מהשאלות 7-8.
בכל אחת מהשאלות על הנבחן לענות על שניים מהסעיפים א-ג.

שאלה מספר 5

על הנבחן היה לענות על שניים מהסעיפים א-ג.

סעיף א'

- (1) הפרט בפסוק 24 המדגיש את התוקף החוקי של קניית שומרון הוא סכום הכסף המפורש בו נקנה שטח העיר: ככרים כסף.
- (2) עמדת חז"ל בנוגע למעשה שעשה עמרי חיובית. לדעתם זכה למלוך בשל העובדה שקנה בכסף עיר נוספת וסיפח אותה לשטח ישראל. אַן: בשל העובדה שבנה עיר נוספת בישראל.

סעיף ב'

- (1) עודד מתאר את מלכותו של עמרי כעידן חדש בתולדות ממלכת ישראל. הוא מציג את עמרי באופן חיובי, מלך שגרם ליציבותו של הממשל בישראל, שכן הוא עמד בראש שושלת שהחזיקה מעמד 50 שנה, ובכך גרם לשיפור מצבה הצבאי והפוליטי של ממלכת ישראל. בניגוד לכך סופר ספר מלכים מתאר את עמרי באופן שלילי: הוא מוצג כמלך חוטא יותר מכל אלה שקדמו לו, חטא והחטיא את ישראל והיה גרוע מירבעם: "ויעשה עמרי הרע בעיני ה' וירע מכל אשר עשו לפניו" (פס' 25) "אשר החטיא את ישראל להכעיס את ה' בהבליהם" (פס' 26).
- (2) הסיבה להבדל בין שני התיאורים היא דרך ההסתכלות: הסופר המקראי עוסק בפן הדתי של עמרי- חטא והחטיא ולא שמר מצוות ה', ואילו עודד מנתח את תקופת עמרי מנקודת מבט חילונית, פוליטית, היסטורית.

סעיף ג'

- (1) בין מלכים א' ט"ז 31-32 ובין מלכים א' י"ז יש קשר של סיבה ותוצאה מפני שבפרק ט"ז מתוארים חטאי אחאב- הליכתו אחרי האלים בעל ואשרה- עבודה זרה ועזיבת ה'. ואילו בפרק י"ז מובא העונש על חטא זה- בצורת, הפסקת הגשם. בגלל עזיבת ה' והליכה אחרי עבודה זרה (פרק ט"ז- סיבה) הובא עונש הבצורת (מלכים א' י"ז, 1 תוצאה). (נבחן שיכתוב

- שבשל העובדה שהאל בעל היה אל הגשם לו סגדו בני ישראל בתקופת אחאב ולכן ניתן עונש הבצורת- תשובתו תתקבל).
- (2) כן. בדברים י"א נאמר כי בשל עזיבת ה' והליכה אחרי עבודה זרה יעניש ה' את העם בבצורת. "השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלוהים אחרים והשתחוויתם להם וחרה ה' בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן יבולה..." (פס' 16-17).

שאלה מספר 6

על הנבחן היה לענות על שניים מהסעיפים א'-ג'

סעיף א'

- (1) יש לציין שניים מהמעשים שמבצע המלך:
- "ויקרע את בגדיו ויתכס בשק" (פס' 1) - חזקיהו קורע את בגדיו ולובש שק לאות אבל.
  - "ויבא בית ה'" (פס' 1) - חזקיהו מגיע לבית המקדש על מנת לפנות לה' לעזרה.
  - "וישלח את אליקים... אל ישעיהו בן אמוץ" (פס' 2) - חזקיהו שולח משלחת לנביא ישעיהו, על מנת שיפנה לה' למען העם.
- (2) חזקיהו, לאור המצור האשורי על ירושלים ודברי רבשקה, אומר כי יום זה הוא יום של אסון. ירושלים נמצאת בסכנת חיים, כפי שאשה הכורעת ללדת אינה יכולה לסיים את תהליך הלידה, ולפיכך היא והעובר בסכנת מוות. אם ה' לא יעזור לירושלים ולתושביה, הם לא יוכלו להושיע את עצמם.

סעיף ב'

- (1) סנחריב לא יכבש את ירושלים, משום שה' יגרום לו לשמוע שמועה בעקבותיה הוא ישוב לארצו, לאשור, ושם הוא ירצח.
- (2) לפני התיאור המקראי, ירושלים ניצלה בזכות ה'. מלאך ה' המית 185,000 ממחנה אשור. כתוצאה מכך, סנחריב, מלך אשור, נסוג לארצו. על-פי המחקר לא התרחש נס שהוביל למפלת הצבא האשורי, אלא הוא נסוג.

סעיף ג'

- (1) שני הנימוקים להצלת ירושלים הם:
- א. "וגנותי על העיר הזאת להושיעה למעני"- ה' יציל את ירושלים למענו, משום שירושלים היא עירו של ה'.
- ב. "ולמען עבדי דוד"- ה' יציל את ירושלים למען דוד שהיה צדיק ושושלתו מולכת בירושלים.
- (2) המטרה של המחבר המקראי היא להראות שנבואת ישעיהו לפיה מלך אשור יסוג, ישוב לארצו ושם ימות- התגשמה במלואה, ברצף. וכן על מנת להדגיש שמותו של סנחריב הוא עונש מה'.

שאלה מספר 7

על הנבחן היה לענות על שניים מהסעיפים א'-ג'

סעיף א'

(1) לפי פירוש רמב"ן הנביא צריך להיות מקרב עם ישראל, על מנת שהעם יוכל לבטוח בדבריו, מכיוון שהוא (הנביא) הוא חלק מהעם. לפי פירוש רמב"ן, על הנביא להיות כמו משה, מפני שמשה היה נביא נאמן לה', והעם האמין בו. לכן על שאר הנביאים להיות נאמנים לה' כמו משה, על מנת שהעם יאמין בהם.

(2) על התלמיד לציין דבר אחד המבטא את ייחודו של משה לעומת שאר הנביאים:

- משה הוא הנביא היחיד שידע את ה' פנים אל פנים - כלומר שזכה להתגלות פניו של ה'.
- משה הוא הנביא היחיד שביצע אותות ומופתים יוצאים מגדר הרגיל במסגרת הוצאת העם ממצרים.
- משה נודע ביכולותיו הגדולות ובהטלת מורא (פחד) על העם.

סעיף ב'

(1) על-פי פס' 18 נביא הוא אדם שה' שם את נבואותיו בפיו ולפיכך הוא מנבא בשם ה' ואומר את נבואותיו. בפי הנביא מושמים דברי ה' והוא מוסר אותם לעם. "ונתתי דברי בפיו ודבר אליהם את כל אשר אצונו".

(2) על פי פס' 20 קיימים שני נביאי שקר, נביא אשר מנבא בשם ה' אך ה' לא שלחו, וכן נביא המנבא בשם אלוהים אחרים.

נביא שקר לה': "הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי את אשר לא ציויתו לדבר" נביא לעבודה זרה: "ואשר ידבר בשם אלוהים אחרים".

סעיף ג'

(1) על פי פס' 22 אמת המידה לאבחנה בין נבואת אמת לנבואת שקר היא מבחן התגשמות. נביא המנבא נבואה שהתגשמה - נבואתו היא נבואת אמת. נביא המנבא נבואה שאינה מתגשמת - נבואתו נבואת שקר. יש להמתין להתגשמות הנבואה על מנת לדעת אם מדובר בנבואת שקר או אמת.

(2) בירמיהו כ"ח 8-9

ירמיהו מסייג את עצמו בנוגע למבחן ההתגשמות המצויין בחוק הנביא שבדברים י"ח. לדעתו, נביא המנבא נבואת תוכחה, היא אוטומטית נבואת אמת, ואינה זקוקה לעבור מבחן התגשמות (זאת על סמך נביאי האמת בהיסטוריה שנבאו נבואת תוכחה). לעומת זאת, נביא המנבא נבואת נחמה - נבואתו חייבת לעבור מבחן התגשמות על מנת שתוכח שמדובר בנבואת אמת.

שאלה מספר 8

על הנבחן היה לענות על שניים מהסעיפים א'-ג'

סעיף א'

- (1) בפס' 26 מופיע דימוי הזריעה, שמייצג חזרה לארץ והתיישבות בה. בפס' 27 יש הבטחה "לבנות ולנטוע" כלומר שעם ישראל ייבנה וייאחז מחדש בארצו. לכן דימוי הזריעה מקדים את האמירה המפורשת בדבר ההתבססות בארץ והפריחה של העם בארצו. אן: בפס' 27 יש הבטחה שנבואות הנחמה יתגשמו. חזרה לארץ והתיישבות בה, היא נבואת הנחמה שתתגשם.
- (2) הרעיון שבא לידי ביטוי בפס' 27 הוא שעד עתה באו לעם מכות ואסונות, ומעתה אלוהים יפעל לשקם אותם ולהשיבם לימי תפארתם. מבנה הפסוק על דרך ההשוואה מדגיש שכשם שה' אחראי להבאת כל האסונות עליהם כך הוא יהיה אחראי להבאת העתיד הטוב. העם, שסבל עד עתה מאסונות, יכול להאמין שכשם שבאו עד עתה אסונות, כך יבוא עליו גם העתיד הטוב. אן: הרעיון הוא שנבואות ה' מתגשמות והמבנה מדגיש זאת.

סעיף ב'

- (1) המשל: האבות אכלו פרי שאינו בשל, הבנים יסבלו משיניים קהות, שיניים שיפגעו מחמיצות הפרי.
- (2) שתי תפיסות הגמול:
- "אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה"- גמול דורות: האבות חוטאים והצאצאים נענשים.
  - "איש בעונו ימות: כל אדם האוכל בוסר תקהינה שיניו"- גמול אישי: כל אדם מקבל גמול על מעשיו.

סעיף ג'

שלושה חידושים בברית החדשה לעומת הישנה:

- ברית סיני נכתבה על לוחות. הברית החדשה תיכתב על הלב. "נתתי את תורתך בקרבם ועל ליבם אכתבנה" (פס' 32).
- את חוקי ברית סיני היה צריך ללמד. את חוקי הברית החדשה לא היה צורך ללמד, כיוון שכל אדם יולד כשהוא יודע את חוקי הברית. "ולא ילמדו עוד איש את רעהו... לאמור דעו את ה' כי כולם ידעו אותו" (פס' 33).
- העם הפר את חוקי ברית סיני, אך לא יפר את חוקי הברית החדשה. "לא כברית אשר כרתו את אבותם... אשר המה הפרו את בריתי" (פס' 31).

פרק שלישי – נושא החובה: "עלילות הראשית"

על הנבחן לענות על אחת מהשאלות 9-10.

שאלה מספר 9

סעיף א'

הסבר פסוק 7 בשתי אפשרויות:

- (1) אם קין יטיב את מחשבותיו/ מעשיו, התוצאה תהיה שהוא יוכל ללכת בראש מורם, בגאווה/ יסלח לו. אם קין לא יטיב את מחשבותיו/ מעשיו, התוצאה תהיה שקין ירצה לחטוא ואף ישתוקק לכך, אך עליו להשתלט על היצר הרע שלו.
- (2) אם קין יביא מנחה/ קורבן טובים יותר או לא אין זה משנה. קין תמיד ירצה לחטוא ואף ישתוקק לכך, אך עליו להשתלט על היצר הרע שלו.

סעיף ב'

- (1) בפסוק 15 אמר ה' לקין, שכל מי שיפגע בקין הנקמה בו תהיה קשה, פי שבעה. למך משתמש בדברים אלה, כאשר אומר שבעוד שהנקמה במי שיפגע בקין תהיה פי 7, הנקמה במי שיפגע בו תהיה קשה יותר, פי 77.
- (2) תיתכנה אפשרויות שונות למענה:
  - למך תופס את עצמו וערך חייו כחשובים יותר מחייו של קין.
  - למך רואה את עצמו כמי שה' יגן עליו.
  - למך מתפאר בכוחו וביכולתו להרוג כל אדם.

שאלה מספר 10

סעיף א'

(1) **בראשית ו, 5-8 - השלבים בתגובת ה':**

- "וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבת לבו רק רע כל היום" (פס' 5) - ה' מבין שהאנושות לא רק חוטאת, אלא גם מחשבותיה נתונות לתכנון חטאים.
- "וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ ויתעצב אל ליבו" (פס' 6) - ה' מתחרט על כך שברא את האדם ומתעצב.
- ההחלטה שה' מקבל:** "אמחה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה מאדם עד בהמה..." (פס' 7) - ה' מחליט להשמיד את האנושות ובעלי חיים מעל פני האדמה.
- בראשית י"א 1-9 - השלבים בתגובת ה':**
- "וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל אשר בנו" (פס' 5) - ה' יורד על מנת לראות את העיר והמגדל שבנו בני האדם על-מנת להידמות לאל.

- "ויאמר הן עם אחד ושפה אחת לכולם וזה החלם לעשות ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות" (פס' 6) - ה' אומר שאחדות האנושות הובילה אותם להתחיל לחטוא בחטא הגאווה, ובהמשך לא יתאפשר למנוע מהם לממש את כל שאיפותיהם.
ההחלטה שה' מקבל:

- "הבה נרדה ונבלה שם שפתם..." (פס' 7) - ה' מבלבל את שפת האנושות, על-מנת שלא יוכלו להבין זה את זה.

- "ויופץ אותם משם על פני כל הארץ" (פס' 8) - ה' מפזר את האנושות על פני כל הארץ, ובניית העיר נפסקת.

(2) ההבדל בין החלטת ה' בבראשית ו' להשמיד את האנושות לבין החלטתו בבראשית י"א לבלבל את שפתם ולפזרם בארץ נובע מכך שה' הבין שהאדם רע מטבעו ואין ביכולתו לשנות זאת (ח), (21), לכן אין טעם להשמידם.

סעיף ב'

שתי ראיות המבטאות את יהירות וגאוות בני האדם:

- "הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראש בשמיים" (פס' 4) - בני האדם רוצים לבנות מגדל שיגיע לשמיים, כלומר לתחומו של אלוהים, ובכך מעוניינים לפרוץ את הגבול בינם לבין האל ולהידמות לו.

- "ונעשה לנו שם" (פס' 4) - בני האדם מבקשים להיות מפורסמים וידועים, ובכך להנציח את עצמם, כפי שהאל הוא נצחי.

פרק רביעי – נושאי הבחירה

בפרק זה חמישה נושאים, ובכל נושא שתי שאלות. על הנבחן לבחור בשלושת הנושאים שלמד, ולענות על שאלה אחת בכל נושא.

נושא בחירה: "חורבן גלות וגאולה"

שאלה מספר 11

סעיף א'

(1) המאורע שבעקבותיו נכתב ירמיהו כ"ט 1-10: גלות יהויכין.
ביסוס מהכתוב: "אחרי זאת יכניה המלך וגבירה... שרי יהודה וירושלים... מירושלים" (פס' 2).

המאורע שבעקבותיו נכתב מזמור קל"ז: גלות בבל.
ביסוס מהכתוב (על הנבחן לבחור באפשרות אחת):

- "על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בזוכרנו את ציון" - העם גורש מציון (ירושלים) אל בבל.

- "זכור ה' לבני אדום את יום ירושלים האומרים ערו עד היסוד בה" (פס' 8) - ביום החורבן (שנקרא במזמור זה "יום ירושלים") אנשי אדום עודדו את הבבלים לנתץ את חומות העיר ובתיה עד היסוד.

(2) גלות יהויכין 597/8 לפנה"ס.

גלות בבל 586 לפנה"ס.

סעיף ב'

(1) דרישותיו של הנביא מהגולים בפס' 4-6:

- לבנות בתים ולשבת בהם.
  - לנטוע גנים (מטע / פרדס) ולאכול מפריהם.
  - לחתן את ילדיהם ולהתרבות.
- דרישותו של הנביא מהגולים בפס' 7:
- להתפלל לשלום העיר שבה הם יושבים, כיוון שכל עוד העיר במצב של שלום, גם להם יהיה טוב.

(2) בפס' 10 נאמר ששלטון בבל יימשך 70 שנה ולכן בפס' 4-6 ירמיהו מייעץ לגולים להתיישב בבבל ולא לצפות לחזור לארץ במהרה.

שאלה מספר 12

סעיף א'

- (1) כורש מתיר לגולי יהודה לשוב לירושלים ולבנות בה את בית המקדש. "מי בכם מכל עמו... ויעל לירושלים אשר ביהודה ויבן את בית ה' אלוהי ישראל" (פס' 3).
- כורש מבסס היתר זה על פקודתו של ה' לכורש: "והוא פקד עלי לבנות לו בית בירושלים אשר ביהודה" (פס' 2).
- (2) הציטוט: "לא עת בוא עת בית ה' להיבנות" (פס' 2). עדיין לא הגיע הזמן לבנות את בית המקדש.

סעיף ב'

- (1) חגי מעודד את העם להמשיך בבניית בית המקדש.
- (2) הטיעונים של חגי:
- המצב כעת מבזה את ה': בתי העם בנויים ובית ה' חרב "העת לכם אתם לשבת בבתיכם ספונים והבית הזה חרבי" (פס' 4).
  - בגלל שבניית המקדש לא ממשיכה, המצב הכלכלי רע מאוד. "זרעתם הרבה והבא מעט אכול ואין לשבעה שתו ואין לשכרה..." (פס' 6).
  - אפשר להסתפק בחומרים פשוטים (כגון עץ מקומי) לשם הבנייה, לא צריך לחכות שיהיה כסף לחומרים יקרים. "עלו ההר והבאתם עץ ובנו הבית וארצה בו ואכבדה אמר ה'" (פס' 8).

נושא בחירה: "אדם וגורלו בספרות החכמה"

שאלה מספר 13

סעיף א'

(1) שלוש קבוצות של אנשים שהכתוב פונה אליהן:

- פתאים. מטרת הפניה אליהם: ללמד אותם עורמה.
- נער / נערים. מטרת הפניה אליהם: ללמד אותם דעת ומזימה.
- חכמים. מטרת הפניה אליהם: שילמדו לקח.
- נבונים. מטרת הפניה אליהם: שילמדו תחבולות.

(2) האוילים לא יפיקו תועלת ממשלים אלה, משום שהם טיפשים, ואינם מאמינים בה'. אם לא

היו טפשים היו מבינים שהאמונה בה' היא ראשית החוכמה: "יראת ה' ראשית דעת חכמה ומוסר אוילים בזו" (פס' 7).

סעיף ב'

לפי ספר משלי החכמה מושגת באמצעות האמונה בה'. לפי מגילת קהלת החוכמה מושגת כדבר שאלוהים נתן לאדם עם לידתו, חוכמתו או טיפשותו של אדם נגזרים מראש בהחלטה שרירותית של אלוהים.

שאלה מספר 14

סעיף א'

דברי השטן בשני הכתובים:

איוב א 9-11

השטן מטיל דופי באמונתו של איוב: איוב אמנם ירא את ה', אבל אמונתו נקנית במחיר: הוא מאמין בה' כיוון שאלוהים מגן עליו, לא נותן לצרות לפגוע בו או במשפחתו, מרבה את רכושו ועושה אותו עשיר, אבל אם אלוהים יחליט לפגוע באיוב, גם אמונתו של איוב תפחת בהתאם.

איוב ב 4-5

פסוק 4: תשובת השטן לאלוהים: "עור בעד עור" - ניתן לפרש בשתי דרכים:

1. פתגם מתחום סחר החליפין. בימי קדם נהגו סוחרי העורות להחליף עוד בהמה אחד תמורת עור בהמה אחר. כוונת השטן היא: עד עתה איוב החליף "עור בעד עור", כלומר כל אבדותיו נחשבו בעיניו מחיר הוגן, כל עוד לא פגעו בו ("כל אשר לאיש יתן בעד נפשו"), אבל עכשיו כשמרחפת סכנה על חייו שלו, יקלל איוב אפילו את אלוהים.
2. תיאור התנהגותו של אדם: אדם רגיל להגן בידו על פניו מפני הכאה, מפני שפניו חשובים יותר. כל האבדות שספג איוב עד עתה הן כמו עור היד: אפשר לחיות בלעדיהן, איוב היה מוכן להקריבן למען חייו שלו. אבל עכשיו, אם יפגע ה' באיוב, לא יהיה לאיוב מה להפסיד, והוא יקלל את אלוהים.

כוונת השטן היא שהאדם מטבעו הוא אנוכי, ומוכן להפקיר גם את משפחתו כדי להציל את עצמו. רק כשאין לו תקווה להרוויח כלום, הוא יהיה מוכן לקלל את ה' - "אם לא אל פניך יברכך" (פס' 5). ה' מסכים להצעת השטן ומרשה לפגוע בגופו של איוב, אך לא להרגו - "אף את נפשו שמר".

סעיף ב'

(1) שתי הטענות של ע' חכם :

- אשת איוב חוזרת על דברי ה' (שאיוב הוא צדיק תמים : "עודך מחזיק בתומתך").
- אשת איוב אומרת לאיוב שכדאי שיקלל את אלוהים, זהו ביטוי לחוסר אמונה, בדיוק מה שהשטן רוצה שיקרה לאיוב ("ברך אלוהים ומות").
- (2) האישה מוסיפה "ומות" כלומר שלאחר שאיוב יקלל את אלוהים הוא ימות. המניע לתוספת זו : היא רוצה להקל על סבלו של איוב, שרוצה למות.
- אן : היא לועגת לאיוב ואומרת לו : ראה לאן הביאה אותך אמונתך- עד המוות. כלומר המוות משמש להדגשת הטענה שלה שאמונתו של איוב לא עזרה לו בצרותיו.

נושא בחירה: "חיי הפרט והכלל בראי השירה"

שאלה מספר 15

סעיף א'

דוגמאות המבססות את דבריו של אבישור (על הנבחן היה לציין שתי דוגמאות) :

- "פועל צדק" - האדם הצדיק הולך בדרכי הצדק, לא חוטא ביחסיו עם אנשים אחרים- הוא אינו מנותק משאר בני האדם אלא בא ביחסים עימם תוך שמירה על חוקי הצדק.
- "דובר אמת בלבבו" - הצדק חושב ופועל בהתאם לאמת ואינו משקר. הוא יודע להבחין בין טוב לרע ובוחר בטוב- באמת.
- "לא רגל על לשונו"- הצדיק אינו מרכל- הוא אמנם נמצא בקרב בני אדם אחרים ומודע למעשיהם, אך לא מתפתה לדבר על אנשים אחרים שלא בפניהם.
- "לא עשה לרעהו רעה"- הצדיק בא במגע עם אנשים אחרים, אינו מנותק מהם, אך עושה הכל על מנת שלא לפגוע בהם, ובכך מתעלה מעל לנהוג בחברה.
- "וחרפה לא נשא על קרובו"- הצדיק אינו מחפה על מקורביו ברגע שהם סוטים מדרך הישר, הוא מתעלה מעל שאר האנשים בחברה, שלעיתים נוטים לסלוח למקורביהם שחוטאים- הוא הצדיק מוציא את האמת לאור ויהי מה.
- "נבזה בעיניו נמאס ואת יראי ה' יכבד"- הצדיק סולד מאנשים שאינם הולכים בדרכי ה'. לעומת זאת, הוא מעריך את ההולכים בדרך ה'- הוא אינו מתעלם מהמתרחש סביבו.
- "נשבע להרע ולא ימיר"- הצדיק פועל ומתעלה מעל לנהוג בחברה ברגע שנשבע, גם אם שבועתו מזיקה לו, הוא אינו חוזר בו משבועתו.
- "כספו לא נתן בנשך"- הצדיק אינו גובה ריבית על הלוואות שהוא מעניק לאנשים אחרים- הוא אינו מנותק מסביבתו שזקוקה להלוואות ופועל כדין.

- "ושוחד על נקי לא לקח" - הצדיק אינו מוכן לקבל כסף על מנת להרשיע חף מפשע - התנהגותו נעלה הוא אינו חוטא בלקיחת שוחד.

סעיף ב'

שכרו של הצדיק על- פי **מזמור ט"ו** (על התלמיד לציין שתי דוגמאות):

- "מי יגור באוהלך מי ישכון בהר קדשך" (פס' ו) - הצדיק הוא האדם שיזכה לעלות לבית המקדש ולבקר בו אן: באופן מטאפורי: הצדיק הוא שיזכה לחסות בצילו של ה' ולזכות להגנה/ חסות אלוהית.
- "עושה אלה לא ימוט לעולם" (פס' 5). הצדיק ישאר יציב כל חייו, לא יתמוטט (מבחינה כלכלית או כל בחינה אחרת- גמול אישי). אן: הצדיק יזכה לשושלת ארוכה ויציבה- שושלתו תתקיים לעד (גמול דורות).
- שכרו של הצדיק **בתהילים קכ"ח** (על התלמיד לציין 2 דוגמאות):
  - "יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך" (פס' 2) - הצדיק יזכה לפרנסה מעבודתו.
  - "אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך" (פס' 3) - אשתו של הצדיק תהיה פוריה, תעניק לו הרבה צאצאים. וכן כל הסבר נכון אחר.
  - "בניך כשתלי זיתים סביב לשלחנך" (פס' 3) - לצדיק צאצאים רבים (מדומים לזיתים) ויש ביכולתו לכלכל אותם.
  - "וראה בטוב ירושלים" (פס' 5) - הצדיק יזכה לראות את ירושלים חזקה/ משגשגת/ בטוחה.
  - "וראה בנים לבניך" (פס' 6) - הצדיק יזכה לאריכות ימים, יראה את נכדיו.
  - "שלום על ישראל" (פס' 6) - הצדיק יזכה לראות את עמו חי בשלום ושלווה.

שאלה מספר 16

סעיף א'

המודעות לחלקו של האל בישועה (על הנבחן היה לציין שתי ראיות):

- "מן השמיים נלחמו הכוכבים ממסילותם נלחמו עם סיסרא" - (פס' 20) דבורה מציינת שהניצחון במלחמה הוא תודות לעזרת ה'. הכוכבים בעצמם נלחמו כנגד סיסרא וצבאו (אולי "כוכבים" במשמעות "עננים", כלומר ירד גשם בזמן הקרב שסייע לצבא הישראלי).
- "נחל קישון גרפם נחל קדומים נחל קישון" (פס' 21). נחל קישון מכונה כאן נחל קדומים, כלומר נחל שה' ברא על-מנת שייסייע לעם ישראל במלחמה זו כנגד הכנענים, ובזכותו ניצח ישראל את סיסרא ואת צבאו.
- אן: ה' גרם באמצעות הורדת הגשם לעליית נחל קישון על גדותיו, וכך רכבי הכנענים נתקעו בבוץ ושותקו.
- תלמיד שיכתוב שה' גרם לעליית נחל קישון על גדותיו (לאו דווקא באמצעות גשם) תשובתו תתקבל.

סעיף ב'

- (1) האירוניה הבאה לידי ביטוי בפסי' 25-30 (על הנבחן היה לציין אחד מהדברים הבאים):
- יעל נוהגת בסיסרא בכבוד, היא מגישה לו חלב, אף על פי שביקש מים, ולאחר מכן רוצחת אותו בעזרת יתד ופטיש.
  - יעל נוהגת בסיסרא בכבוד, שכן היא מגישה לו חלב בספל אדירים, כלומר בכלי שתיה מפואר, ולאחר מכן רוצחת אותו בעזרת יתד ופטיש.
  - יעל שהייתה אישה פשוטה הצליחה להביא למותו של סיסרא שר הצבא הכנעני (אדם מנוסה במלחמה).
  - אם סיסרא בוכה ודואגת לבנה, אך מתעודדת מדברי שרותיה לפיהם סיסרא מתעכב בשל חלוקת השלל הישראלי. האירוניה המובעת כאן היא שלאמיתו של דבר סיסרא מת, עם-ישראל ניצח והוא שזכה לשלל הכנעני.
- (2) מטרת השימוש באירוניה היא ללעוג לצבא הכנעני, לסיסרא ולאם סיסרא, אן: לשמוח לאידם אן להעצים את הנצחון הישראלי.

נושא בחירה: "חוק וחברה במקרא"

שאלה מספר 17

סעיף א'

- (1) בעוד ששאר הדיברות אוסרים על מעשים, הדיבר "לא תחמוד" אוסר על מחשבות.
- (2) לדעת ויינפלד, אין שוני בין הדיבר "לא תחמוד" לבין הדיברות האחרים, משום שלפיו מנסחי הטקסט ראו בדבר זה יחידה אחת המכילה הן את הרצון, הן את המחשבה והן את הפעולה, המעשה, שכן המעשה ממחיש את המחשבה.

סעיף ב'

לפי הנוסח שבספר שמות נאמר קודם "לא תחמוד בית רעך", כאשר הבית מייצג את כלל הרכוש של האדם, ורק לאחר מכן מגיע פירוט הרכוש, כשהאישה היא חלק ממנו. לעומת זאת, לפי הנוסח שבספר דברים האישה אינה נזכרת עוד כחלק מרשימת רכושו של האדם, אלא נמצאת מחוצה לה: "לא תחמוד אשת רעך ולא תתאוה בית רעך..." לכן, ספר דברים מעניק תשומת לב מיוחדת למעמד החוקי של האישה.

שאלה מספר 18

סעיף א'

האסור לקחת שוחד מופנה אל השופטים. הנימוקים לאיסור זה הם: "כי שוחד יעור פקחים", "כי שוחר יעוור עיני חכמים"- השוחד גורם לשופט שענינו פקוחות לעצום אותן לנוכח האמת. אן: השוחד גורם לשופט לעצום את עיניו- ולא לשפוט צדק. "ויסלף דברי צדיקים" (שמות ודברים)- השוחד גורם לדברי האמת של הצדיק להיחשב כדברי שקר.

סעיף ב'

- (1) לדעת רבא אסור לקחת שוחד, מכיוון שהשוחד גורם למקבלו להתקרב ולהפוך לבעל דעה אחת עם הנאשם. הביסוס הלשוני הוא: שוחד מלשון שהוא אחד, כלומר מקבל השוחד הופך להיות אחד עם הנאשם.
- (2) שני סוגי שוחד הם:
- שוחד ממון: כסף, מתנות.
  - שוחד דברים: שוחד הניתן במילים: עצות, מידע, דברי חנופה.

נושא בחירה: "המאבק לחברה מוסרית – ערך מרכזי בנבואה"

שאלה מספר 19

סעיף א'

- (1) האשמות כלפי החוטאים מקרב העם: (על התלמיד לציין האשמה אחת מכל קטע):
- ישעיהו ה, 8-17**
- ישעיהו מאשים את עשירי העם בהשתלטות על בתיהם ואדמותיהם של עניי העם, כאשר כל שאיפתם היא להיות בעלי הקרקע הבלעדיים בארץ (פס' 8).
  - ישעיהו מאשים את הנהגת העם ברדיפה אחרי היין מהבוקר ועד הערב (פס' 11).
  - ישעיהו מאשים את הנהגת העם בבילוי במסיבות שבהן הם מנגנים ושותים (פס' 12).
- עמוס ו, 1-7**
- עמוס מאשים את הנהגת העם בשכיבה על מיטות מפוארות ואכילת אוכל מובחר (פס' 4).
  - עמוס מאשים את הנהגת העם בנגינה ומסיבות, תוך מחשבה שהם דומים לדוד המלך (פס' 5).
  - עמוס מאשים את הנהגת העם בשתייה מופרזת הישר מקנקני היין, ובנהנתנות תוך הפקרת העם (פס' 6).
- (2) עונש המבוסס על עיקרון "מידה כנגד מידה" (על התלמיד היה לציין עונש אחד מכל קטע)
- ישעיהו ה, 8-17**
- חטא: "הוי מגיעי בבית בבית.... יקריבו עד אפס מקום" (פס' 8) - העשירים משתלטים על בתיהם של העניים.
  - עונש: "אם לא בתים רבים לשמה יהיו גדולים וטובים מאין יושב" (פס' 9) - הבתים הגדולים של עשירי יהודה ישארו ריקים (גלות).
  - חטא: "הוי שדה בשדה יקריבו עד אפס מקום" (פס' 8) - העשירים משתלטים על שדותיהם של העניים וגוזלים את אדמתם.
  - עונש: כי עשרת צמדי כרם יעשו בת אחת וזרע חומר יעשה איפה" (פס' 10) היבול של דותיהם העצומים של העשירים יהיה קטן בהרבה (כ-10% בלבד) מזה שציפו לו.

- **חטא:** "הוי משכימי בבוקר שכר ירדופו מאחרי בנשף יין ידליקם" (פס' 11) - מנהיגי העם עסוקים מהבוקר ועד הערב ברדיפה אחרי היין.
- עונש:** "לכן גלה עמי מבלי דעת וכבודו מתי רעב והמונו צחה צמא" (פס' 13) - העם יגלה וראשי העם ימות בדרך לגלות מרעב וצמא.
- **חטא:** "והיה כנור ינבל ותף וחליל ויין משתיהם ואת פעל ה' לא יביטו ומעשה ידיו לא ראוי" (פס' 12) - מנהיגי העם עסוקים בעריכת מסיבות המלוות בנגינה ושתייה.
- עונש:** "לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לבלי חק וירד הדרה והמונה ושאוונה ועלז בה" (פס' 14) - מנהיגי העם ירדו לשאול, ימותו בעודם חוגגים והשמחה תפסק.

עמוס ו, 1-7

- **חטא:** "נקבי ראשים הגוים ובאו להם בית ישראל... וראשית שמנים ישמחו" (פס' 6) - ראשי העם אינם מבצעים את תפקידם כלפי העם, ועסוקים בחיי נהנתנות, מורחים את ראשם בשמנים.
- עונש:** "לכן עתה יגלו בראש גלים" (פס' 7) - ראשי העם יגלו ראשונים.
- **חטא:** "וסרחים על ערשותם" (פס' 4) - ראשי העם חיים חיי נהנתנות, שכובים על מיטותיהם כל הזמן.
- עונש:** "יגלו בראש גלים וסר מרוח סרוחים" (פס' 7) - ראשי העם יגלו והנאות החיים תפסקנה.

סעיף ב'

לפי פירוש זה המאורע ההיסטורי אליו מכוון הצירוף "שבר יוסף" הוא גלות ממלכת ישראל אן גלות עשרת השבטים אן גלות עשרת שבטי הצפון.

שאלה מספר 20

סעיף א'

שני הנביאים דורשים מהעם לקיים את מצוות המוסר ומשפט הצדק (לצד הבאת הקורבנות שחשיבותה משנית), שכן הבאת הקורבנות אינה העיקר ואין היא הדרך הנכונה לעבוד את ה'. דוגמאות (על הנבחן היה לציין דוגמה אחת מכל קטע):
 עמוס ה': "כי אם תעלו לי עולות ומנחתים לא ארצה..." (פס' 22).
 "ויגל כמים משפט וצדקה כנחל איתן" (פס' 24).
 מיכה ו': "האקדמנו העולות... הירצה ה' באלפי אילים... האתן בכורי פשעיי" (פס' 6-7).
 "ומה ה' דורש ממך כי עשות משפט ואהבת חסד" (פס' 8).

סעיף ב'

(1) הסיבה לריב (על הנבחן היה לציין סיבה אחת):

- "עמי מה עשיתי לך ומה הלאתיך ענה ביי" (פס' 3). העם מאס בה' וזנח אותו.
- "עמי מה עשיתי לך ומה הלאתיך... כי העלתיך מארץ מצרים..." (פס' 3-4) - למרות כל חסדי ה' עבור העם, העם נהג בו בכפיות טובה כאשר מאס בו.

- "הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד" (פס' 8) - העם לא קיים את מצוות המוסר ומשפט הצדק, כפי שה' דרש מהם.
- "ריב את ההרים ותשמענה הגבעות קולך" (פס' 1) - העם חטא לה' כאשר עסק בעבודת אלילים על ההרים והגבעות.
- (2) תפקיד ההרים ומוסדי הארץ הוא לשמש כעדים במשפט שבין ה' לעם ישראל.